

ENONKOSKEN KUNTA

**Vuoden 2024 talousarvioehdotuksen raami sekä
talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotus
2024–2026 laadintaohjeet**

Kunnanhallitus 5.9.2023 § x

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Kuntastrategia 2022–2025 ja sen toteuttaminen.....	2
Strategian toimeenpano-ohjelma	3
3. Vuoden 2024 talousarvioehdotuksen raami	6
3.1 Yleinen taloustilanne	6
3.2 Enonkosken kunnan taloudellinen tilanne vuoden 2022 tilinpäätöksessä	7
3. Enonkosken kunnan talouden raami 2024	8
4. Perustelut talousarvio 2024 raamille ja yhteenveto	11
5. Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotukset	12
5.1 Toiminnan tavoitteet.....	12
5.2 Käyttötalouden talousarvion perusteluteksti	14
5.3 Menot	14
5.4 Sisäiset tilavuokrat	14
5.5 Muut sisäiset palvelut.....	14
5.6 Hanke- tai sponsorirahan käyttö	15
5.7 Tulot	15
5.8 Poistot	15
6. Henkilöstö.....	15
6.1 Henkilöstösuunnittelu	15
6.2 Palkat ja palkkojen laskenta.....	16
6.3 Osaamisen kehittäminen	16
6.4 Työhyvinvointitoiminta.....	16
7. Tilat.....	17
8. Investointiosa	17
8.1 Investointiehdotukset	17
8.2 Tilahankkeet, liikuntapaikat ja ulkoilualueet	17
8.3 Infrarakentaminen	18
8.4 Irtain omaisuus.....	18
8.5 Kunnan liikelaitosten investoinnit	18
8.6 Pysyvien vastaavien hyödykkeet	18

9. Erillisasiat	19
9.1 Enonkosken kunnan markkinointi- ja viestintä	19
9.2 Kehittämishankkeet.....	19
9.3 Riskienhallinta	19
9.4 Tietotekniikan kustannukset ja hankkeet	20
10. Talousarvion laatimisen aikataulu	20

1. Johdanto

Kuntalain (410/2015) 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa. Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota.

Enonkosken kunnan hallintosäännön (Kunnanvaltuusto 30.5.2017) 51 § mukaan kunnanhallitus hyväksyy talousarvion suunnittelukehykset ja talousarvion laadintaohjeet. Toimielimet laativat talousarvioehdotuksensa tulosalueittain.

Valtuusto hyväksyy talousarviossa tulosalueille sitovat tehtäväkohtaiset toiminnan ja talouden tavoitteet sekä niiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa talousarvioon brutto- tai nettomääräisenä.

Kuntalaki velvoittaa kuntaa huolehtimaan tulorahoituksen riittävydestä ja maksuvalmiuden säilyttämisestä. Suunnitellun toiminnan ja hankkeiden on oltava realistisia suhteessa käytettäviin varoihin. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen.

Bruttoperiaate tarkoittaa, että menot ja tulot budjetoidaan erikseen määrärahoina ja tuloarvioina. Menettely on perusteltu silloin, kun tehtävä rahoitetaan pääsääntöisesti verorahoituksella. Myös silloin, kun tehtävän menot eivät riipu siihen kohdistuvista tuloista, on bruttoperiaate ensisijainen, vaikka tulojen määrä olisi merkittävä. Nettoperiaate tarkoittaa, että talousarviossa sitovuus määrätään nettomääräisesti tulojen ja menojen erotuksena.

Täydellisyysperiaatteen mukaan talousarvioon on otettava kunnan rahan käyttö ja rahan lähteet kokonaisuudessaan. Tiedossa olevia menoja tai tuloja ei voi jättää talousarviosta pois. Täydellisyysperiaatteen mukaan myös kunnan eri tehtävien sisäiset ostot ja myynnit otetaan talousarvioon, vaikka niihin ei suoraan liittyisi rahan käyttöä.

Talousarvioasetelma muodostuu käyttötalous- ja tuloslaskelmaosasta sekä investointi- ja rahoitusosasta. Samaa rakennetta noudatetaan taloussuunnitelmassa ja tilinpäätökseen sisältyvässä talousarvion toteutumisvertailussa. Toimintaa ja taloutta suunnitellaan ja seurataan käyttötalouden, investointien, tuloslaskennan ja rahoituksen näkökulmista.

Käyttötalousoosassa asetetaan palvelutavoitteet ja budjetoidaan niiden järjestämisen

vaatimat menot ja tulot. Investointiosassa budjetoidaan rakennusten, kiinteiden rakenteiden ja kaluston hankinta, rahoitusosuudet ja omaisuuden myynti. Tuloslaskelmaosassa osoitetaan tulo-rahoituksen riittävyys käyttömenoihin ja poistoihin. Rahoitusosassa osoitetaan yhteenvetona rahan lähteet ja käyttö.

Vuoden 2024 talousarvion laatimishojeissa annetaan käyttötalousmenoille ja investointitasolle euromääräinen raami vuodelle 2024. Kuntastrategia on kunnan keskeisin toimintaa ja johtamista ohjaava asiakirja, jonka toteuttamisen ja seurannan keskeinen väline on talousarvio ja taloussuunnitelma.

2. Kuntastrategia 2022–2025 ja sen toteuttaminen

Kuntalain 7 luvun 37 §:n mukaan kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista.

Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon:

- 1) kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen
- 2) palvelujen järjestäminen ja tuottaminen
- 3) kunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet
- 4) omistajapolitiikka
- 5) henkilöstöpolitiikka
- 6) kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet
- 7) elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen.

Enonkosken kunnan kuntastrategia 2022–2025 on hyväksytty valtuuston kokouksessa 14.12.2021. Kuntastrategia ohjaa talousarvion 2024 valmistelua. Toimielinten tulee toteuttaa strategian tavoitteita toimintasuunnitelmaa ja tulosbudjettia hyväksyessään.

Enonkosken kunnan kuntastrategia 2022-2025

Visio

Liikuttavan onnellinen Enonkoski

Arvot

Annamme ideoita

- Osallistuva ideointikulttuuri kuntalaisille, henkilökunnalle ja luottamushenkilöille
- Ideoiden vastaanottamisen taidot
- Ideoiden käsittelyn vahvistaminen

Teemme yhteistyötä

- Asiakkaan, virkamiesten ja luottamushenkilöiden välinen yhteistyö
- Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välinen yhteistyö
- Verkostoituva elinkeino yhteistyö

Olemme luotettavia

- Avoimuus ja ajoissa aloittaminen
- Lupausten pitäminen ja päätöksiin sitoutuminen
- Turvallisuuden vaaliminen
- Taloudellinen luotettavuus

Elinvoimaisen Enonkosken päämäärät ovat

Enonkoski näkyy ja kuuluu

Jatkamme myönteisen kuntakuvan välittämistä itsestämme ja toiminnastamme niin kuntalaisille, vapaa-ajan asukkaille kuin kunnassa vieraille. Vaalimme elinvoimaamme, rikasta tapahtumatarjontaa sekä tiedotamme aktiivisesti tapahtumistamme ja käyntikohteistamme.

Aktiiviset kuntalaiset

Täällä on tilaa luovuudelle! Kunta tukee yhdistyksiä ja yhteisöjä toiminnassaan ja tapahtumien järjestämisessä. Luomme uusia toimintatapoja ja -mahdollisuuksia omatoimisuuden ja aktiivisuuden lisäämiseksi. Annamme mahdollisuuden osallistua, liikkua ja harrastaa sekä haluamme olla saavutettavissa kaikille.

Itsenäinen ja yhtenäinen Enonkoski

Toimintamme Enonkosken kunnassa on määrätietoista ja tavoitteellista. Huolehdimme tasapainoisesta kuntataloudesta jotta itsenäisyytemme säilyy jatkossakin. Maailman ja olosuhteiden muuttuessa uudistamme palvelu- ja elinkeinorakennettamme. Kannustamme yrittämiseen ja tarjoamme apua.

Tunnettu matkailu- ja luontakohde

Vaalimme rikasta historiaamme ja kulttuuriperintöämme sekä viestimme siitä muille. Saimaan saaristokuntamme kohteet houkuttelevat matkailijoita ja yrittäjiä, pidämme heistä hyvää huolta. Tahdomme pysyä edelleen turvallisena, rauhallisena ja viihtyisenä ympäristönä asukkaiden ja vapaa-ajan viettäjinä iloksi ja lisäämiseksi.

Oppiminen ja koulutus

Takaamme kaikille avoimen, tasa-arvoisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen, koulutuksen sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet kunnassamme. Tarjoamme mahdollisuuden kuntalaisille pysyä kiinni nykyajan tekniikassa ja digitalisoissa.

Strategian toimeenpano-ohjelma

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINOT/ TOIMENPITEET	MITTARI ARVIOINTI	HALLINTO/ YKSIKKÖKOHTAINEN TAVOITE JA MITTARI (TALOUSARVIOON)
Enonkoski näkyy ja kuuluu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Myönteinen kuntakuva. 2. Elinvoimainen kunta. 3. Rikas tapahtumatarjonta. 4. Vaikuttava ja ajantasainen tiedottaminen. 	<p>Enonkoski näkyy myönteisesti eri medioissa ja somekanavilla. Enonkosken alueen mahdollisuuksien korostaminen kaikessa toiminnassa mm. luonto, liikunta- ja kulttuuripalvelut, asuminen, liikenteellinen saavutettavuus, työelämä sekä yrittäjyys. Liikenneverkoston edunvalvonta.</p>	<p>Meta-tilastot, mediatiedotteet, verkkosivustojen kävijäanalytiikka. Kuntien elinvoimamittaristo.</p>	

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINOT/ TOIMENPITEET	MITTARI ARVIOINTI	HALLINTO/ YKSIKKÖKOHTAINEN TAVOITE JA MITTARI (TALOUSARVIOON)
Aktiiviset kuntalaiset	<ol style="list-style-type: none"> 1. Luovuudelle on tilaa. 2. Elinvoimaiset ja aktiiviset yhdistykset ja järjestöt. 3. Kuntalaiset ovat omatoimisia, aktiivisia, liikkuvia ja harrastavia. 4. Kunta on saavutettavissa kaikille. 	<p>Kunta jatkaa ja kehittää yhteistyötä erilaisten tapahtumien järjestämisessä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Yhdistysten toimintaa tuetaan taloudellisesti. Kuntalaiset osallistuvat kunnan palvelujen /toiminnan kehittämiseen. Panostaminen ennaltaehkäiseviin lähipalveluihin. Liikuntapalveluja on laajasti tarjolla eri ikäryhmille ja liikuntapaikat pidetään kunnossa.</p>	<p>Yhdistyksille jaetut taloudelliset tuet euroa/vuosi. Kunnan järjestämien tai järjestämiseen osallistuneiden tapahtumien lukumäärä/vuosi. Kuntalaisaloitteiden lukumäärä/vuosi. Aloitteiden käsittelyn ja päätöksenteon ketteryys. Jatkuvan palautteen mahdollisuus lähipalveluissa. Kohdennetut kuntalaiskyselyt.</p>	

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINOT/ TOIMENPITEET	MITTARI ARVIOINTI	HALLINTO/ YKSIKKÖKOHTAINEN TAVOITE JA MITTARI (TALOUSARVIOON)
Itsenäinen ja yhtenäinen Enonkoski	1. Itsenäinen kunta. 2. Kuntatalous on tasapainossa. 3. Kunnan palvelurakennetta uudistetaan toimintaympäristön muuttuessa. 4. Kunta on vahva yhteistyökumppani yrittäjille.	Ennakoiva ja kustannus-tietoinen talouden suunnittelu ja päätöksenteko. Aktiivinen talouden seuranta ja reagointi. Kunnan palveluiden turvaaminen hyvällä henkilöstö-politiikalla. Kunta on houkutteleva muuttokohde mm. hyvällä tontti-markkinoinnilla ja laadukkailla vuokra-asunnoilla. Peruspalvelut tuotetaan kuntalaisille lähipalveluina. Työelämä-palveluiden kehittäminen yhteistyössä työelämässä ja työelämä-palveluissa toimivien eri tahojen kanssa. Hyvät etätö-mahdollisuudet. Monipaikkaiset asujat osallistuvat kunnan palvelujen kehittämiseen. Yritysmönteisyys yrittäjille neuvontaa ja tukea mm. Uusyritys-keskuksen avulla. Kunnan ja yritysten yhteistyö-tapaamiset.	Talousarvio ja tilinpäätös. Kuntataloustiedot. Henkilöstö-hallinnon (HR) tilastot. Kuntaan muuttaneiden lukumäärä. Myytyjen/vuokrattujen tonttien lukumäärä. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta. Kuntalais- ja vapaa-ajanasukille kohdennetut kyselyt. Muutokset sotepalvelu-verkostossa ja edunvalvonta. Uusyritys-keskuksen tilastot (aloittaneet, lopettaneet yritykset, yrittäjien tapaamiset). Kunnan ja yrittäjien väliset tapaamiset/yrityksneuvonta	

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINOT/ TOIMENPITEET	MITTARI ARVIOINTI	HALLINTO/ YKSIKKÖKOHTAINEN TAVOITE JA MITTARI (TALOUSARVIOON)
Tunnettu matkailu- ja luontokohde	1. Enonkosken historia ja kulttuuri ovat tunnettuja. 2. Enonkoski on tunnettu matkailijoiden keskuudessa. 3. Turvallinen, rauhallinen ja viihtyisä elinympäristö.	Asiakaslähtöinen palvelukulttuuri. Eläminen Saimaa ja ympäröivä luonto huomioiden kestävästi luonnonvaroja käyttäen. Elämykselliseen luontomatkailuun panostaminen mm. tuomalla luontomatkailukohteita esille.	Yhteishankkeet ja omat hankkeet. Palautteet. Turvallisuustilastot. Matkailijatilastot ja omat kyselyt.	

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINOT/ TOIMENPITEET	MITTARI ARVIOINTI	HALLINTO/ YKSIKKÖKOHTAINEN TAVOITE JA MITTARI (TALOUSARVIOON)
Oppiminen ja koulutus	1. Avoin, tasa-arvoinen ja laadukas varhaiskasvatus sekä perusopetus. 2. Elinikäinen oppiminen. 3. Digitaalisia palveluja on tarjolla ja digiosaaminen on vahvaa.	Henkilöstö on osaavaa ja motivoitunutta. Vapaan sivistystyön palvelut. Uudet teknologiset ratkaisut, sähköiset palvelut, töiden uudelleen organisointi ja uusien tuottavampien toimintatapojen käyttöönotto.	Henkilöstön työhyvinvointikysely ja asiakaskyselyt. TYKY-toiminnan ja työterveyshuollon mittarit. Henkilöstön koulutukseen osallistuminen koulutussuosituksen mukaisesti. Vapaan sivistystyön palveluntuottajien mittarit. Uusien teknologisten ratkaisujen ja sähköisten palveluiden käyttöönoton onnistuminen.	

3. Vuoden 2024 talousarvioehdotuksen raami

3.1 Yleinen taloustilanne

Analyysi yleisestä taloustilanteesta perustuu valtiovarainministeriön kesäkuussa 2023 julkaisemaan taloudelliseen katsaukseen.

Suomessa tuotannon lievä lasku pysähtyi vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. Talouden tilannekuva on kuitenkin kaksijakoinen niin Suomessa kuin maailmalla. Palvelut ovat vahvassa kasvussa, työllisyystilanne edelleen kohenee ja palkat nousevat. Toisaalta teollisuuden tilanne on selvästi heikompi ja korkojen nousu on saanut rakentamisen syvään laskuun. Suomen bruttokansantuote (BKT) ei kasvakaan tänä vuonna, vaan pysyy viime vuoden tasolla.

Kysynnän odotetaan kuitenkin piristyvän loppuvuonna, kun hintojen nousu hidastuu, korkojen nousu pysähtyy ja kotitalouksien tulot kasvavat aiempaa nopeammin. Lisäksi tuotannollisten investointien näkymät ovat poikkeuksellisen valoisat, sillä vihreään siirtymään liittyviä investointisuunnitelmia on Suomeen ennätysellisen paljon. Tuotannon kasvu nopeutuukin ja vuonna 2024 BKT kasvaa 1,4 prosenttia ja 1,9 prosenttia vuonna 2025.

Myös euroalueen kasvu on pysähtynyt. Erityisesti Saksan talous on ollut ongelmassa. Sen sijaan kasvu on edelleen vahvaa Etelä-Euroopan maissa, jotka ovat hyötäneet turismin paluusta ja joissa kysyntää ovat lisänneet sekä kansalliset energiakriisiin liittyvät tuet että EU-tuet. Yhdysvalloissa talous on pysynyt kasvussa, vaikka vauhti onkin hidastunut. Kiinan avautuminen koronarajoituksista sujui odotettua nopeammin ja paremmin, mutta Kiinan kasvu ei ole palautumassa aiempaan vauhtiin.

Kuluttajahintojen nousu on selvästi hidastunut kevään aikana, kun energian hinta on laskenut. Hintojen hidastuminen on kuitenkin ollut hieman odotuksia hitaampaa. Yllättävää on ollut ennen muuta tavaroiden hintojen nousun jatkuminen, vaikka raaka-aineiden ja kuljetusten hinnat ovat tulleet selvästi alas. Inflaation hidastuminen kuitenkin jatkuu, mikä on omiaan kohentamaan kotitalouksien ostovoimaa. Joissain maissa voittojen osuus hintojen noususta on kasvanut keskimääräistä suuremmaksi, mutta Suomessa näin ei näyttäisi olevan.

Kotitalouksien ostovoimaa tukee myös palkkojen ja etuuksien totuttua nopeampi nousu erityisesti tänä vuonna. Sopimuskorotusten lisäksi palkkoja nostaa työpaikan vaihtajien keskimääräistä suuremmat palkankorotukset. Ostovoiman paranemisen myötä yksityinen kulutus kääntyy kasvuun ensi vuonna.

Työllisyys on jatkanut kasvua alkuvuoden ja sekä työllisyys- että osallistumisaste ovat ennätyskorkeat. Tuotannon kasvun pysähtyminen tulee kuitenkin näkymään työllisyyden lievänä laskuna vuoden lopulla. Työllisyyden lasku jää vähäiseksi ja työllisyys kasvaa uudelleen jo ensi vuonna. Vuoteen 2025 mennessä 15–64-vuotiaiden työllisyysaste nousee 74,6 prosenttiin ja työttömyysaste laskee 6,6 prosenttiin päättyen alemmalle vuositasolle kuin kertaakaan sitten 1990-luvun alun. Avoimia työpaikkoja on edelleen varsin paljon, vaikka niiden määrä onkin vähentynyt huipusta.

Julkinen talous vahvistui vuosina 2021 ja 2022, mutta vahvistuminen jää väliaikaiseksi. Talous ei kasva vuonna 2023, inflaatio kasvattaa julkisia menoja ja korkojen nousun pysähtymisestä huolimatta velanhoitokustannukset kasvavat edelleen lähivuosina. Lisäksi monet päätösperäiset toimet heikentävät julkista taloutta. Näistä merkittävimpiä ovat Venäjän hyökkäyssodan vuoksi tehdyt lukuisat varautumistoimet sekä jo aiemmin päätetyt puolustushankinnat. Kaiken tämän seurauksena julkisen talouden rahoitusasema alkaa heikentyä.

Julkisyhteisöjen alijäämä on vuonna 2023 2,4 prosenttia suhteessa BKT:hen ja kasvaa siitä kolmeen prosenttiin vuonna 2025. Alasektoreista suurinta alijäämää tekee valtionhallinto, jonka alijäämä on vuonna 2023 3,5 prosenttia suhteessa BKT:hen. Myös hyvinvointialueet aloittavat toimintansa lievästi alijäämäisinä, eikä alijäämä ole oikeenemassa ennustejakson aikana. Kuntahallinto on kuluvana vuonna lähellä tasapainoa ja ylipäättään alijäämän odotetaan pysyvän maltillisena koko ennustejakson ajan. Sosiaaliturvarahastot ovat tuleviin eläkkeisiin varautumisen takia ylijäämäisiä.

Julkinen velkasuhde kasvaa läpi ennustejakson. Valtionhallinnon ja paikallishallinnon yhteenlaskettu mittava alijäämä, väestön ikääntyminen sekä edelleen kasvavat velanhoitokustannukset pitävät velkasuhteen nousevalla uralla jatkossakin. Korkojen nousun hiipuminen kuitenkin hälventää velanhoitokustannuksiin liittyvää epävarmuutta.

Edelleen on myös mahdollista, että sotatilanne Ukrainassa tai Venäjän sisäinen kehitys aiheuttavat uusia negatiivisia vaikutuksia maailman ja Suomen talouteen. Tällöin talouskasvu ja työllisyys kehittyisivät arvioitua heikommin. Toisaalta sodan loppumisella ja jälleenrakentamisen käynnistymisellä olisi merkittäviä positiivisia vaikutuksia talouteen.

Julkisen talouden ennusteen merkittävimmät riskit liittyvät tulevan hallituksen toimintaan sekä talouspolitiikkaan sekä talouden tilannekuvan epävarmuuteen. Lisäksi hyvinvointialueiden aloittamiseen liittyvät ongelmat tilastoinnissa haastavat julkisen talouden ennusteen tekemistä. Paikallishallinnon paheneva työvoimapula voi myös tuoda yllätyksiä joko palvelujen saatavuuden tai niiden ennakoitua nopeamman kustannusten nousun muodossa sekä viivästyttää julkisten investointien aloituksia.

3.2 Enonkosken kunnan taloudellinen tilanne vuoden 2022 tilinpäätöksessä

Enonkosken kunta teki vuonna 2022 ylijäämäisen tuloksen. Tulos oli 780 587 euroa (+1 242 769 euroa v. 2021) ylijäämäinen. Vuosikate heikkeni hieman edellisestä vuodesta ollen 1 326 074 euroa (1 811 452 euroa v. 2021). Vuoden 2022 vuosikate kattaa yli puolet vuosipoistoista – 545 486 euroa, tunnusluku v. 2022 vuosikate/poistot on 243,1 % (318,5 % v. 2021). Vuosikatteen tulisi olla vähintään vuosipoistojen suuruinen.

Käyttötaloudessa toimintakate alittui toteuman ollessa 97 % eli – 9 956 675 euroa (88,8 % eli - 8 919 949 euroa v. 2021). Toimintatuotoissa toteuma oli 103,8 % (sisäiset ja ulkoiset). Myyntituottoja kertyi 42 059 euroa budjetoitua vähemmän ja maksutuottoja puolestaan 17 633 budjetoitua enemmän. Tukia ja avustuksia kertyi 105 579 euroa budjetoitua enemmän, joista työllistämistukea 35 102 euroa budjetoitua enemmän ja 71 339 euroa muita tukia ja avustuksia (mm. sivistystoimen hankkeet).

Menopuolella toimintakulut alittuivat 220 868 eurolla, joka muodostui mm. henkilöstökuluja toteutui 73 959 euroa budjetoitua vähemmän, palvelujen ostoihin käytettiin 71 990 euroa talousarviota vähemmän, joka muodostui mm. asiantuntijapalvelujen ostoja toteutui 68 337 euroa vähemmän, ICT-palveluja 34 994 euroa vähemmän, rakennusten rakentamis- ja kunnossapitopalvelut alittuivat 28 674 eurolla, koneiden, kaluston ja laitteiden rakentamis- ja kunnossapitopalvelut alittuivat 23 684 eurolla ja muut palvelut alittuivat 83 917 eurolla budjetoidusta. Toimistopalvelut ylittyivät 38 656 eurolla sekä matkustus- ja kuljetuspalvelut ylittyivät puolestaan 11 685 eurolla budjetoidusta. Aineet, tarvikkeet ja tavarat toteutuivat 33 563 euroa budjetoitua vähemmän, avustuksia maksettiin 12 866 euroa enemmän, josta lasten kotihoidon tukea 10 439 euroa enemmän, työmarkkinatuen kuntaosuutta 5 067 euroa budjetoitua enemmän ja muita avustuksia yhteisöille 6 050 euroa budjetoitua enemmän. Muut toimintakulut toteutuivat 54 222 euroa budjetoitua vähemmän.

Verotuloja kertyi 365 243 euroa talousarvioon nähden enemmän ja vuoden 2021 tilinpäätökseen verrattuna 132 626 enemmän. Valtionosuudet toteutuivat lähes talousarvion ennusteen mukaisesti eli yhteensä 6 039 600 euroa. Verrattuna vuoden 2021 tilinpäätökseen valtionosuuksia kertyi 467 569 euroa enemmän. Ylijäämäisen tilikauden tuloksen jälkeen kunnan kumulatiivinen taseylijäämä on noin 9 miljoonaa euroa (8,2 miljoonaa euroa vuonna 2021).

Enonkosken kunnan investointien määrä vuonna 2022 oli alkuperäiseltä nettosummaltaan 708 000 euroa. Talousarvioon tehtiin investointeihin 105 800 euron määrärahalisäys Louhelantien perusparannukseen sekä Säästötie-Metsätien vesihuoltolinjan rakentamiseen. Lisäksi kunta osti 100 kpl Suur-Savon sähkön osakkeita Pertunmaan kunnalta, jonka investointi oli 700 000 euroa. Näin olleen investointeihin varattiin v. 2022 yhteensä 1 513 800 euroa ja toteuma oli nettona 1 284 250 euroa. Vuoden 2022 merkittävin investointi oli em. Louhelantien peruskorjaus sekä Säästötie-Metsätien vesi- ja viemäriinlinjan rakentaminen. Uudella vesilinjalla pystytään varmistamaan, ettei mahdollinen vesikatko koske koko vedenjakelualuetta. Muita merkittäviä investointeja ovat olleet esteettömyyden parantaminen terveystasemalla sekä kunnanvirastolla. Päiväkodilla tehtiin sisäpuolella korjauksia sekä parannettiin kiinteistön energiatehokkuutta. Lisäksi rakennutettiin ulkokuntoilupaikka ja uimarannan laiturit uusittiin

3. Enonkosken kunnan talouden raami 2024

Enonkosken kunnan vuoden 2024 talousarvion raami ja taloussuunnitelma 2024–2026 perustuu kuntastrategiaan ja 13.12.2022 valtuuston hyväksymään vuoden 2023 talousarvioon sekä taloussuunnitelmaan 2023–2025.

Enonkosken kunnan kokonaisväestömäärä vuonna 2013 oli 1 522 henkilöä, 2022–2023 vuodenvaihteessa 1 341 henkilöä ja heinäkuussa 2023 väestömäärä oli 1 319 henkilöä. Tammi-heinäkuun 2023 välillä kuntaan syntyi neljä lasta, kuolleita oli 15 henkilöä, kuntaan muutti 25 henkilöä, kunnasta muutti pois 41 henkilöä – kokonaisväestömäärän muutos oli – 22 henkilöä (väkiluvun korjaus) eli -1,6 %. Vuosien 2012–2022 keskimääräinen kokonaisuutos väestössä on ollut vuosittain noin -17 henkilöä. Kokonaisväestömäärän muutos vuosien 2012–2022 välillä on ollut alimmillaan -7 henkilöä vuonna 2021 ja korkeimmillaan -44 henkilöä vuonna 2019. Vuonna 2020 kokonaisväestömäärä Enonkoskella lisääntyi + 8 henkilöllä.

Vuonna 2022 väestöosuudet ikäluokittain Enonkoskella olivat 0–14- vuotiaita 174 henkilöä (13 %), 15–64-vuotiaita 649 henkilöä (48,4 %) ja yli 65-vuotiaita 518 henkilöä (38,6 %).

Tilastokeskuksen väestöennuste syksyltä 2021 ennakoi, että väestömäärä vuonna 2025 Enonkoskella olisi 1 300 asukasta, vuonna 2030 asukkaita olisi 1 230 ja vuonna 2040 asukkaita olisi 1 099, mikäli väestökehitys jatkuu nykyisellään.

Kuntien rahoitusjärjestelmä koostuu kuntien omista tuloista ja valtion rahoituksesta. Tärkeimpiä tulolähteitä ovat verotulot ja valtionosuudet. Valtionosuuksien tarkoituksena on taata kuntien vastuulla olevien julkisten palvelujen saatavuus koko maassa.

Kuntien verotulojen ennustekehikko on Kuntaliiton yhteistyössä valtiovarainministeriön ja Verohallinnon kanssa laatima ennuste koko maan kuntien verotulojen kehityksestä. Veroennustekehikkoa päivitetään noin 3–5 kertaa vuodessa. Viimeisin Kuntaliiton kuntakohtainen veroennustekehikko on päivitetty elokuussa 2023. Veroennuste päivitetään seuraavan kerran budjettiriihen jälkeen lokakuun alussa.

Kuntaliiton veroennusteesta käy ilmi, että maksuunpantava kunnallisvero 2022 laskee noin 200 miljoonalla eurolla verrattuna huhtikuun arvioon. Samalla kevään ja kesän verotilityksissä on käynyt ilmi, että kuluvan vuoden ennakkoverot ovat kehittyneet erittäin myönteisesti. Verovuoden 2023 ennakkoverot yhteensä tänä vuonna ovat tämän hetken arvion mukaan reilut 100 miljoonaa euroa korkeammat verrattuna huhtikuun ennusteeseen. Palkkasumman kasvu kuluvalla vuodelle on jopa 5,5 prosenttia, kun se vielä huhtikuun ennusteessa oli reilut 4 prosenttia. Suurin osa kasvusta selittyy sopimuspalkkojen noususta, erityisesti kuntasektorilla. Näitä ei vielä huhtikuussa täysimääräisesti huomioitu.

Verohallinto muistuttaa, että verovuoden 2022 jäännösveroja mahdollisesti kertyy enemmän vasta ensi vuoden alussa ja vastaavasti vähemmän kuluvana vuonna. Erityisesti marras-joulukuun välinen jakauma sekä tammi-helmikuun välinen jakauma on etukäteen vaikeasti arvioitavissa, koska ne ovat riippuvaisia elo-lokakuun aikaisesta verotuksen valmistumisrytmistä. Elokuun veroennusteessa on sovellettu viime vuoden valmistumisrytmiä, sekä veronpalautusten että jäännösverojen osalta. Veronpalautukset peritään veronsaajilta pääosin elo- ja syyskuun tilityksissä.

Kuluvan vuoden parantunut tilanne nostaa myös tulevien vuosien kunnallisveroennustetta. Palkka-summan vuosimuutokset 2024–2027 ovat huhtikuun arvion mukaisia. Eläketulojen ensi vuoden kehitys paranee selvästi huhtikuusta. Vuoden 2023 huomattava 7,3 prosentin kasvu johtuu osin korkean inflaation vaikutuksista työeläkkeiden tasoon. Työeläkkeitä korotetaan vuosittain taitetulla indeksillä, jossa inflaation painoarvo on 80 % ja palkansaajien ansiotason muutoksen 20 %.

Kokonaisuudessaan kuluvan vuoden ansiotulojen arvioidaan kasvavan yli 5,5 prosentilla ja ensi vuonna 4,5. Tämän jälkeen verovuosi-kohtainen kasvu on reilu 3 prosenttia. Verovuoden 2022 heikkomman kehityksen takia arvioitu tämän ja ensi vuoden tilittävä kunnallisvero muuttuu kuitenkin hyvin maltillisesti huhtikuusta. Vuosina 2025–2027 kunnallisveronkertymät paranevat reilu 100 miljoonaa per vuosi verrattuna huhtikuun arvioon.

Valmistuvan verotuksen 2022 ennakkotiedoista käy ilmi, että maksuunpantava yhteisövero kasvaa reilulla 30 miljoonalla eurolla verrattuna huhtikuun arvioihin. Tämä nostaa verovuoden 2022 jäännösverojen kertymääräarviota saman verran kuluvana vuonna.

Yhteisöveron kehitys kuitenkin heikkenee selvästi huhtikuun arviosta. Kesästä alkaen yritykset ovat alentaneet maksettuja ennakkoveroja, ja tämä on näkynyt yhteisöveron tilityksissä viime kuukausina. Näin ollen maksettava yhteisövero verovuonna 2023 yhteensä laskee karkean arvion mukaan lähemmäs -5 % ja kunnille maksettavat yhteisöverot näin ollen melkein 33 %. Kuluvan vuoden kuntien ennakkoerot laskevat tämän seurauksena noin 130 miljoonalla eurolla kuluvana vuonna verrattuna huhtikuun arvioihin. Yhteisöveron kertymäarvio yhteensä on siten noin 100 miljoonaa euroa pienempi verrattuna huhtikuun arvioon. Verovuoden 2023 heikentyneen kehityksen takia kertymäarviot laskevat keskimäärin noin 100 miljoonalla eurolla kyseisille vuosille.

Vuodelle 2024 kunnallisveroa on ennakoitu (tilanne elokuu 2023) kertyvän 1 659 000 euroa, yhteisöveroa 470 000 euroa ja kiinteistöveroa 587 000 euroa. Yhteensä verotuloja on ennakoitu tulevan 2 716 000 euroa.

Valtiovarainministeriö on julkaissut huhtikuussa 2023 valtionosuuslaskelman ja sitä on viimeksi päivitetty 11.8.2023. Kevään 2023 laskelman luvut perustuvat VM:n 6.4.2023 julkaisemiin yksityiskohtaisempiin tietoihin. VM:n laskelmissa on huomioitu kuntien TP21 ja TPA22 -lukujen mukaiset hyvinvointialueille siirtyvät kustannukset sekä tuoreimmat arviot hyvinvointialueiden rahoittamiseen kunnista siirtyvistä verotuloista sekä muut valtionosuuslaskennan perustana olevat ajantasaisimmat laskentatekijät. Kunnan saamassa valtionosuusmaksatuksessa huomioidaan myös kotikuntakorvaukset. Koska ne kuuluvat kuitenkin kunnan kirjanpidossa toimintatuottoihin ja -kuluihin, niitä ei tule huomioida valtionosuudessa suoraan.

Elokuun valtionosuuspäivityksessä näytetään suoraan sote-erien kokonaisvaikutuksen peruspalvelujen valtionosuuteen. Tarkoituksena on osoittaa selkeämmin sote-uudistuksen vaikutus kunnan valtionosuuden muodostumisessa. Lisäksi opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuussarakkeen tietoja (v. 2023 päätös) on päivitetty OKM:n 26.7.2023 tekemien oikaisupäätösten mukaiseksi.

Seuraava varsinainen laskelmapäivitys, joka sisältää päivitettyt sote-siirtolaskelmatiedot, on luvassa elo-syyskuun vaihteessa.

Elokuun päivityksen jälkeen vuonna 2024 Enonkosken kunnan peruspalvelujen valtionosuus ennakkotietojen (11.8.2023) mukaan on yhteensä 2 073 213 euroa, josta peruspalvelujen osuus ilman tasausta ja ilman sote-eriä on yhteensä 829 210 euroa, sote-erät yhteensä 673 637 euroa ja verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus on 570 366 euroa. Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet (v. 2023) ovat -346 769 euroa ja veromenetysten kompensatiot ovat yhteensä 302 173 euroa. Vuoden 2024 valtionosuudet ovat yhteensä 2 028 616 euroa ilman kotikuntakorvauksia.

Huomioitavaa, että valtionosuuslaskelma on ennakkollinen, ja kunnat voivat hyödyntää sitä talousarviovalmistelussa. Laskelmaa päivitetään vielä kuluvan vuoden aikana muun muassa kuntien peruspalveluiden hintaindeksin, määräytymistekijöiden, verotulomenetysten kompensatioiden ja verotuloihin perustuvan tasauksen osalta. Myös sote-uudistuksen tasauselementit päivittyvät.

Kunta-alan virka- ja työehtosopimusten sopimuskausi on 1.5.2022–30.4.2025. Kolmen vuoden sopimuskaudella työvoimakustannukset nousevat korkoa korolle laskien

keskimäärin 8,79 prosenttia. Merkittävimmät korotukset vuonna 2024 ovat KVTES:n. OVTES:n ja TS:n osalta 1.2.2024 tuleva kehittämisohjelmaerä 0,40 %, 1.5.2024 OVTES:n yleiskorotus 0,77 %, 1.6.2024 yleiskorotus KVTES 2,27 %, OVTES 1,50 % ja TS 2,27 %. Lisäksi jaettavaksi tulee samaan aikaan paikallinen järjestelyerä kaikille em. ryhmille 0,4 % + 0,33 % ja kehittämisohjelmaerä 0,60 %.

Tulosalueiden tulee varautua talousarvioehdotuksessa kulloinkin voimassa oleviin virka- ja työehtosopimuksien mukanaan tuomiin kustannuksiin olemassa olevan tiedon ja ennusteiden mukaan. Talousarvion palkkamenoihin tehdään talousarvioon varaus vähintään + 3,0 % korotukseen.

4. Perustelut talousarvio 2024 raamille ja yhteenveto

Enonkosken kunnan talousarvion suunnittelu perustuu tällä hetkellä arvioitavissa oleviin tietoihin ja oletuksiin yleisestä talouskehityksestä sekä kuntien ja valtion kustannusjaosta. Enonkosken kunnalla on edelleen keskeisenä tavoitteena peruspalveluiden tuottaminen kuntalaisille laadukkaasti ja taloudellisesti. Talousarvioraamilla pyritään turvaamaan talouden tasapaino ja kunnan strategisten tavoitteiden toteutuminen. Mikäli yleisessä talouskehityksessä tai hallitusohjelman toteutuksessa tulee esille merkittäviä linjauksia tai päätöksiä, talousarvion raamia on tarkistettava uudelleen syksyn 2024 aikana.

Talousarviota v. 2024 ja taloussuunnitelmaa vuosille 2024–2026 tehdessä tulee kunnan kaikissa toiminnossa huolehtia kestävästä taloudesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen siirryttyä hyvinvointialueen tuottamaksi, tulee varmistaa, että kunnan omassa toiminnassa painopiste on edelleen varhaisessa välittämisessä ja ennaltaehkäisevässä työssä. Tavoitteena on kuntalaisten hyvinvoinnin lisääntyminen ja palvelujen kustannuskasvun hillitseminen.

Kunnassa tulee yhä enemmän panostaa yrittäjyyttä tukevaan toimintaan mm. kunnan ja yritysten välistä yhteistyötä edelleen kehittämällä ja etsimällä uusia toimintamalleja. Enonkosken kunta on ottanut työelämäpalvelut hoitoonsa vuoden 2019 alusta ja mallia tulee edelleen kehittää siten, että erityisesti työelämäpalveluiden tarjontaa kohdennetaan niihin henkilöihin, joilla on vaikeuksia työllistyä ns. vapaille markkinoille, takana on pitkä työttömyys tai jotka ovat alle 25-vuotiaita sekä niihin henkilöihin, joista kunta maksaa ns. työmarkkinatuen kuntaosuutta. TE2025-uudistus tulee muuttamaan merkittävästi työelämäpalveluita, kun TE-palvelut siirtyvät kuntien muodostamien työllisyysalueiden vastuulle vuoden 2025 alusta.

Kunnan ulkoiseen viestintään eri kanavia hyödyntäen on panostettu viimeisten vuosien aikana. Kunnan tulee olla jatkossakin aktiivinen viestijä sekä kuntalaisille, että kunnan ulkopuolelle.

Investoinneissa tulee huomioida kunnan välttämättömät investointitarpeet tulevalle vuodelle sekä taloussuunnitelmavuosille 2024–2026 (investoinnit vuoteen 2029 asti). Investoinneissa tulevana vuosina on huomioitava edelleen mm. mahdolliset rakennusten viilennystarpeet.

Talousarvion valmistelussa käytetään veroprosentteja: tuloveroprosentti 8,36 % sekä vuoden 2022 tasolla olevat yleinen kiinteistöveroprosentti 1,0 % ja vakituisen asunnon kiinteistöveroprosentti on 0,70 %.

Talousarvio vuodelle 2024 laaditaan keskitetysti ja lähtökohtaisesti vuoden 2023 tasolle huomioiden yleinen kustannusten nousu mm. energiassa, aineissa, tarvikkeissa ja tavaroissa, palvelujen ostoissa sekä palkkakustannusten nousu. Investointeja toteutetaan tarpeen mukaan investointiohjelman mukaisesti.

Palvelujen ostoihin tehdään pieni noin 2 % korotusvaraus tässä budjetin raamivaiheessa verrattuna vuoden 2023 talousarvioon. Aineisiin, tarvikkeisiin ja tavaroihin on raamissa varauduttu samaan tasoon kuin vuoden 2023 talousarviossa.

Sote-uudistuksessa kuntien sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimen palvelut siirtyivät kunnilta ja sairaanhoitopiireiltä hyvinvointialueille ja rahoitusvastuu siirtyi samalla kunnilta valtioille. Soteverouudistuksen yhteydessä kuntien yhteisö- ja ansiotuloveroja siirretään valtiolle hyvinvointialueiden tehtävien rahoittamiseksi. Terveystalouden palveluista talousarvioon jää edelleen ympäristöterveydenhuollon osuus, jonka palvelut on tuotettu Savonlinnan kaupungin toimesta isäntäkuntamallilla v. 2023 alusta lähtien.

Verotulot esitetään talousarvioon Kuntaliiton ennusteiden mukaisina eli tuloveroa 1 659 000 euroa, kiinteistöveroa 587 000 euroa ja yhteisöveroa 470 000 euroa, yhteensä 2 716 000 euroa, joka on noin 62 000 euroa vähemmän kuin vuoden 2023 talousarvioon on varattu.

Henkilöstökulut kts. kohta 6

Liite: Tuloslaskelma 2024 ja taloussuunnitelma 2025–2026

5. Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotukset

5.1 Toiminnan tavoitteet

Yksi keskeisimpiä kuntalakiuudistuksen tuomia talousarvion sisältömuutoksia on, että ”Talousarvion on toteutettava kuntastrategiaa eli talousarviotavoitteet on johdettava kuntastrategiasta.” Asetettavat tavoitteet kohdistuvat olennaisiin toimintoihin ja ohjaavat kehittämään toimintatapoja ja siten parantamaan toimintojen tuloksellisuutta. Talousarviossa asetettavien tavoitteiden tulee olla selkeitä, jotta niitä voidaan mitata mahdollisimman konkreettisilla mittareilla ja menetelmillä. Toisaalta tavoitteiden tehtävänä on osoittaa, mitä vaikutuksia varojen käytöllä on tarkoitus saada aikaan. Määräraha on valtuuston tulosalueelle antama, euromäärältään ja käyttötarkoitukseltaan rajattu valtuutus varojen käyttämiseen määrättyjen tavoitteiden toteutumiseksi. Tuloarvio on vastaavasti valtuuston tulosalueelle asettama tulotavoite, joka on sidottu kunnan palvelutavoitteisiin ja niiden toteuttamiseen tarvittaviin menoihin.

Tarkastuslautakunta on arviointikertomuksissaan v. 2018–2022 antanut vahvan suosituksen, että talousarvion tavoitteet tulee edelleen asettaa nykyistä mitattavampaan

muotoon. Tähän tulee siis edelleen jokaisen hallintokunnan kiinnittää huomiota tavoiteasettelussa.

Talousarvioehdotuksissa tulosalueet määrittelevät kuntastrategiaan pohjautuvat talouden ja toiminnan tavoitteet sekä esittävät ehdotukset sitovista toiminnan tavoitteista. Valtuustoon nähden sitovia toiminnallisia tavoitteita voi olla 2–5 tulosityksikköä kohden. Toiminnallisista tavoitteista laaditaan erilliset taulukot. Taulukoita käytetään tilinpäätöksiä laadittaessa ja arvioitaessa tavoitteiden toteutumista. Sitovia toiminnan ja talouden tavoitteita laatiessa tulee huomioida, että tavoitteet ovat toimialatasoisesti merkitseviä ja antavat riittävän kuvan toimialan toiminnasta sekä ohjaavat toimintaa kuntastrategian mukaisesti. Tavoitteen/tavoitteiden tulee olla niin täsmällisiä, että sen saavuttaminen voidaan todeta. Tavoitteen tulee olla yksinkertainen ja ymmärrettävä ja sen tulee kattaa toiminta riittävällä tavalla, eikä kohdistua vain osaan toimialasta. Tavoitteiden tulee olla toteutettavissa talousarvion määrärahoilla ja tavoitteiden toteutumisen mittaamisen tulee olla selkeää. Tavoitteiden toteutuminen tulee dokumentoida ja tietolähde määritellä (kts. sivu 2).

ESIMERKKIMALLI

Toimielin 10 Konsernihallinto
Tulosalue 130 Kunnanhallitus
Vastuualue 1900 Elinvoiman edistäminen ja työllisyyden hoito
Vastuuhenkilö Kunnanjohtaja ja elinvoimakoordinaattori

Tähän vastuualueeseen kuuluvat kustannuspaikat: 1380 Kehitysprojektit, 1390 Elinkeino, markkinointi ja kehittäminen sekä 1900 Työllisyyden hoito

Toiminta-ajatus ja palvelusuunnitelma: Lyhyt kuvaus toiminta-ajatuksesta ja palvelusuunnitelmasta

Sitovat tavoitteet:

Strateginen päämäärä: Itsenäinen ja yhtenäinen Enonkoski.

1. Strateginen tavoite: Kunta on vahva yhteistyökumppani yrittäjille.

Hallinto/yksikkökohtainen tavoite ja mittari: Kunta järjestää yhteistyössä Itä-Savon Uusyrityksen kanssa vähintään yhden yhteistyötapaamisen paikallisten yritysten kanssa ja tapaamiseen osallistuu vähintään 10 yrittäjää. Mittarina yhteistyötapaamisten lukumäärä ja osallistuneiden yrittäjien lukumäärä.

2. Strateginen tavoite: Kunnan palvelurakennetta uudistetaan toimintaympäristön muuttuessa.

Hallinto/yksikkökohtainen tavoite ja mittari: Kunta on mukana vähintään yhdessä seudullisessa työelämäpalveluita koskevassa hankkeessa. Kunta tekee tiivistä yhteistyötä muiden työelämäpalveluissa toimivien tahojen kanssa siten, että kunnan TMT-maksuosuus pienenee 5 % verrattuna vuoteen 2022.

Strateginen päämäärä: Tunnettu matkailu- ja luontokohde

Strateginen tavoite: Enonkoski on tunnettu matkailijoiden keskuudessa.

Hallinto/yksikkökohtainen tavoite ja mittari: Kunta osallistuu vähintään yhteen joko seudulliseen tai kunnan omaan matkailuhankkeeseen. Mittarina hankkeiden lukumäärä.

Strateginen päämäärä: Aktiiviset kuntalaiset.

Strateginen tavoite: Kuntalaiset ovat omatoimisia, aktiivisia, liikkuvia ja harrastavia.

Hallinto/yksikkökohtainen tavoite ja mittari: Kunta järjestää vähintään yhden kyläillan/kylä,

jossa teemana ovat esimerkiksi ajankohtaiset asiat, kylien turvallisuus/varautuminen, kylien kuulumiset tms. ja kyläiltoihin osallistuu vähintään 10 kyläläistä/kylä. Mittarina toteutuneet kyläillat ja osallistujien lukumäärä.

5.2 Käyttötalouden talousarvion perusteluteksti

Tulosalueet valmistelevat ehdotuksen talousarviokirjaan tulevista perusteluista talousarviokohdittain. Ehdotukset sisältävät tekstiosan, toiminnan tavoiteosan sekä taloustavoiteosan. Perustelutekstissä esitetään vain tulosalueen kannalta tärkeimmät asiat, jotka on vietävä hallituksen tai lautakunnan käsiteltäväksi talousarvioehdotuksen käsittelyn yhteydessä.

Toimielimien on vuoden 2024 talousarvioehdotuksessa kiinnitettävä erityistä huomiota toiminnan taloudellisuuteen ja tuottavuuteen, koska verotulojen ja valtionosuuksien määrä talousarviovuodelle on vielä epävarma. Verotuloihin vaikuttaa edelleen maailman ja Suomen talouden epävarmuus ja yleinen työllisyystilanne. Jos toiminnassa tapahtuu olennaisia muutoksia, jotka vaikuttavat määräraharapeeseen, lasketaan muutoksen talousvaikutus ja tältä pohjalta lasketaan tarvittava määräraha ja perustellaan se talousarvioon.

5.3 Menot

Tulosalueiden tulee talousarvioiden määrärahaesityksiä tehdessään huomioida, että talousarvioehdotusten lähtökohtana on kuntastrategia ja vuoden 2023 talousarvion yhteydessä hyväksytty taloussuunnitelma vuosille 2024–2025. Määrärahaehdotuksien tulee perustua strategian taloustavoitteisiin sekä laskelmiin väestön vähenemisen ja ikääntymisen sekä toimintaympäristön muutoksien vaikutuksista asiakas- ja suoritemääriin.

Menot ja tulot verotuloja lukuun ottamatta budjetoidaan suoriteperusteisesti. Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotukset (myös nettobudjetoitujen yksiköiden) perustellaan tulo-/menolajeittain. Palkat ja muut henkilöstömenot käsitellään kohdassa 5. Henkilöstö. Hankintoihin tarvittavat määrärahat otetaan talousarvioon ja -suunnitelmaan ilman arvonlisäveroa.

5.4 Sisäiset tilavuokrat

Sisäisten vuokrien tarkistukset päätetään talousarviovaiheessa tiedossa olevaan kustannustason muutokseen perustuen. Sisäiset tilavuokrat on esitettävä erikseen tulosalueiden talousarvioehdotuksissa.

5.5 Muut sisäiset palvelut

Sisäisten palvelujen hintojen tarkistukset päätetään talousarviovaiheessa tiedossa olevaan kustannustason muutokseen perustuen.

5.6 Hanke- tai sponsorirahan käyttö

Tulosalueet voivat hakea omalle työlleen ulkopuolisten hankkeiden tai sponsoreiden tukea. Yhteistyökumppaneita voivat olla esim. yritykset ja yhteisöt. Hanke- ja sponsoriyhteistyö on sisällöltään monimuotoista ja laaja-alaista. Se on sopimuksellista, molemminpuolista ja vastikkeellista. Hanke- ja sponsorointiyhteistyön kumppaneiksi hankittavien ja hyväksyttävien organisaatioiden tulee täyttää kulloinkin yleisesti hyväksytyt eettiset säännöt. Näiltä osin kumppanien hyväksymisestä vastaa aina toimialajohtaja tai toimielin.

5.7 Tulot

Tulosalueiden tulee selvittää mahdollisuudet maksu- ja vuokratulojen lisäämiseen ja tehdä tarvittavat esitykset osana talousarvioesitystään.

5.8 Poistot

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 13.11.2012 (§ 43) kunnan poistosuunnitelman. Talousarvioon ja taloussuunnitelmaan poistot määritellään em. poistosuunnitelman mukaisesti. Perusteluissa esitetään erikseen irtaimen ja kiinteän pysyvien vastaavien hyödykkeiden poistot. Poistot esitetään talousarviokirjassa määrärahan ulkopuolisena eränä.

6. Henkilöstö

6.1 Henkilöstösuunnittelu

Tulosalueiden on sopeutettava henkilöstömenonsa ja -resurssinsa vuoden 2023 talousarvioraamiin, pois lukien sopimusten mukaiset palkankorotukset ja inflaation aiheuttamat korotukset. Talousarvioehdotuksissa tulee huomioida mahdolliset eläköitymiset ja henkilöstön siirrot sekä mahdolliset uudet perustettavat toimet/virat. Tulosalueiden tulee arvioida henkilöstömäärän ja palkkakustannusten kehitystä sekä suunnitella toimenpiteet, joilla raamin mukainen tilanne voidaan saavuttaa.

Kunnan hallintosäännön (Kunnanvaltuusto 30.5.2017 § 21) kunnanvaltuusto päättää kunnanjohtajan ja toimialajohtajien virkojen perustamista ja lakkauttamisesta sekä virkanimikkeen muuttamisesta. Kunnanhallitus päättää muiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta ja virkanimikkeen muuttamisesta. Kunnanhallitus päättää virkasuhteen muuttamisesta työsuhteeksi. Virka perustetaan vain sellaisia tehtäviä varten, joissa käytetään julkista valtaa – muuten tehtävä on työsuhteinen. Vuonna 2024 mahdollisesti perustettaviksi esitettäville viroille ja tehtäville varataan määräraha talousarvioehdotuksessa. Esitykset 1.1.2024 lakkautettavista viroista ja tehtävistä valmistellaan talousarvioehdotuksen yhteydessä.

6.2 Palkat ja palkkojen laskenta

Henkilöstön palkkatiedot ajetaan taloussuunnittelujärjestelmään. Palkkamäärärahaan tulee mukaan palveluksessa olevan henkilöstön palkat. Tarvittaessa tyhjiä vakanssien tai esim. kesätyöntekijöiden palkkamenot lisätään erikseen palkkasummaan. Lomarahat vuodelle 2024 lasketaan automaattisesti palkkoihin.

Palkkojen budjetoinnissa on otettava huomioon, että palkat on kohdistettava sille vuodelle, jonka aikana ne syntyvät (suoriteperiaate). Lisäksi on otettava huomioon, ettei uusilla vakansseilla, henkilöstöjärjestelyillä eikä palkantarkistuksilla voida perustella annetun raamin ylittämistä.

Henkilöstökorvauksia käsitellään palkkojen oikaisuereinä. Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksen perusteluissa nämä erät esitetään negatiivisena eränä menolajin. Tulosalueet eivät varaa määrärahoja lomapalkkojen ja niihin liittyvien henkilösivukulujen jaksotuksen muutosta varten, vaan tämä budjetoidaan keskitetysti.

Kunta-alan uudet virka- ja työehtosopimuksista 2022–2025 ovat voimassa 1.5.2022–30.4.2025.

6.3 Osaamisen kehittäminen

Henkilöstön osaamisen kehittämistarpeiden tunnistaminen on keskeinen osa toiminnan ja talouden suunnittelua. Tulosalueilla tulee tunnistaa perustehtävissä tarvittava osaaminen, joka on toiminnan kehittämisen ja tuottavuuden parantamisen edellytys. Kunnanhallitus on kokouksessaan 10.1.2023 (§ 9) hyväksynyt Enonkosken kunnan henkilöstö-, koulutus- yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelman.

6.4 Työhyvinvointitoiminta

Kukin tulosalue vastaa henkilöstönsä työhyvinvointia, työturvallisuutta ja työterveyttä turvaavan toiminnan rahoituksesta. Työoloja, työympäristöä ja työkykyä ylläpitävän toiminnan (esim. työturvallisuuslain mukaiseen työn vaarojen selvittämiseen ja arviointiin perustuvat korjaustoimenpiteet) määrärahatarpeet on katettava kokonaisraamin puitteissa.

Yleishallinnon käyttöön varatuilla määrärahoilla rahoitetaan kuntatasoisia koko henkilöstöä tai useampaa tulosaluetta koskevia hankkeita sekä työhyvinvointiin, työturvallisuuteen ja työkyvyn tukemiseen liittyvää kehittämistoimintaa. Tulosalueet varaavat vuosittain oman toimialansa työhyvinvointisuunnitelman/työhyvinvointihankkeiden toteuttamiseen tarvittavat määrärahat budjettiinsa.

Valmistelussa tulee hyödyntää saatavilla olevaa henkilöstön työhyvinvointiin liittyvää tietoa. Lisäksi yleishallinnon käyttöön budjetoidaan resursseja henkilöstön työkykyä ylläpitävän toiminnan toteuttamiseen ja kehittämiseen. Toiminnan tarkoituksena on sairauspoissaolojen ja varhaiseläkemaksujen vähentäminen sekä eläkkeellesiirtymisiän nostaminen.

7. Tilat

Toimistotilojen käytön tehostamiseen on pyrittävä parantamalla tilatehokkuutta ja tilojen käyttöasteita mm. vuokraamalla tiloja ulkopuolisille toimijoille sekä selvittämällä mahdollisuuksien mukaan myös monimuotoisia työskentelytapoja (mm. etätyö ja mobiiliratkaisut). Palvelutilojen käytön tehostamiseen on pyrittävä lisäämällä tilojen monikäyttöisyyttä, etsimällä yhteiskäyttömahdollisuuksia eri toimialojen kanssa ja tiivistämällä tilojen käyttöä.

Ensisijaisesti tiivistetään nykyistä tilankäyttöä, sopeutetaan uusia tilatarpeita sijoittamalla toimintoja olemassa oleviin tiloihin ja luopumalla turhista tiloista tai tarjoamalla vapaita tiloja myyntiin tai etätyöhön. Vapautuvien tilojen luovutuksen yksityiskohdista tulee neuvotella teknisen toimialan kanssa.

8. Investointiosa

Tulosalueiden tulee valmistella osana talousarvioehdotusta viisivuotinen suunnitelma vuosien 2024–2029 investoinneista. Investoinniksi lasketaan yli 8 000 euron uudisrakennus ja peruskorjausinvestoinnit sekä kalustohankinnat tai muu pitkävaikutteinen meno.

8.1 Investointiehdotukset

Tulosalueet tekevät talousarvioehdotuksen investointiohjelmaan. Jokaisen investointihankkeen yhteydessä on esitettävä selvitys, onko hanke toteutettavissa sitovan investointi- ja toimintamenoraamin puitteissa. Lisäksi on esitettävä selvitys siitä, miten hanke edistää kuntastrategian toteutumista.

Hankkeiden tärkeysjärjestyksessä etusijalla ovat kohteet, joiden toteuttamiseen kunta on sitoutunut sopimuksin. Lisäksi hankkeiden tärkeysjärjestyksessä otetaan kuntastrategian vaikuttavuus ja oikea-aikaisuus. Kunnan kilpailukyky ja asuntopoliittiset tavoitteet tulee varmistaa.

8.2 Tilahankkeet, liikuntapaikat ja ulkoilualueet

Tilojen, liikuntapaikkojen ja ulkoilualueiden peruskorjaukseen, muutostöihin tai uudisrakentamisen hankkeista on esitettävä kustannusarvio, arvioitu rakentamisen aloitus- ja valmistumisaika (kk/vv), määrärahojen käyttö ennen vuotta 2024, käytettävissä olevat määrärahat vuonna 2024 sekä seuraavien vuosien arvioitu rahantarve. Arvion tulee perustua hankkeen viimeisimpään kustannusennusteeseen tai realistiseen hankkeen laajuuden perusteella laskettuun arvioon. Määrärahaehdotukset tehdään ilman arvonlisäveroa.

Hankkeet asetetaan tärkeysjärjestykseen. Ensisijaisia ovat tällöin turvallisuuden ja terveellisyyden kannalta välttämättömät ja ylläpitokustannuksia pienentävät, energiatehokkuutta parantavat peruskorjaushankkeet, joiden pitkäaikainen tarve palveluverkossa on varmistettu. Uudishankkeista etusijalla ovat palvelujen kokonaiskustannuksia vähentävät korvaavat hankkeet, joissa tavoitteiden mukainen tilankäyttö tehostuu.

8.3 Infrarakentaminen

Infrastruktuurin rakentaminen eritellään hankkeittain. Hankkeista on esitettävä kustannusarvio, arvioitu rakentamisen aloitus- ja valmistumisaika (kk/vv), määrärahojen käyttö ennen vuotta 2024, käytettävissä olevat määrärahat vuonna 2024 sekä seuraavien vuosien arvioitu rahantarve. Arvion tulee perustua hankkeen viimeisimpään kustannusennusteeseen tai realistiseen hankkeen laajuuden perusteella laskettuun arvioon. Määrärahaehdotukset tehdään ilman arvonlisäveroa.

Katuverkon ja muiden yleisten alueiden rakentamisen taloudellisuutta arvioidaan osana kaavoituksen yhteydessä tehtävää aluekohtaista teknistaloudellista arviointia. Periaatteellisesti ja taloudellisesti merkittävistä hankkeista laaditaan ennen katu-, puisto- ja rakennussuunnittelua yleissuunnitelma, johon sisältyvän hankearvioinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa hankkeiden vaikuttavuudesta, toteuttamiskelpoisuudesta ja kannattavuudesta niiden ohjelmoinnin ja päätöksenteon pohjaksi sekä maankäytön suunnittelua varten.

8.4 Irtain omaisuus

Irtaimen omaisuuden investointiehdotus tehdään eriteltynä.

8.5 Kunnan liikelaitosten investoinnit

Kunnan liikelaitokset tekevät myös investointisuunnitelman talousarviovuodelle 2024 ja vuosille 2025–2029 edellisen kohdan mukaisesti. Liikelaitoksen rahoituslaskelmassa esitetään, miten mahdolliset investoinnit on tarkoitus rahoittaa.

8.6 Pysyvien vastaavien hyödykkeet

Pysyvien vastaavien hyödykkeitä ovat esineet, erikseen luovutettavissa olevat oikeudet ja muut hyödykkeet, jotka on tarkoitettu tuottamaan tuloa tai ovat palvelutoiminnan käytössä useampana kuin yhtenä tilikautena. Pysyvien vastaavien hyödyke hankitaan investointiosan määrärahoilla.

Rakennusten korjausten osalta on harkittava erikseen, onko korjaus vuosikorjauksen vai perusparannuksen luonteista. Vuosikorjaukset rahoitetaan käyttötalousosan määrärahoilla, eivätkä ne ole poistonalaista käyttöomaisuutta. Peruskorjausmenot aktivoidaan sen hallintokunnan taseeseen, jonka taseessa peruskorjattava hyödyke on. Vuosikorjaus ja

perusparannus eroavat toisistaan siten, että perusparannus lisää olennaisesti kohteen taloudellista käyttöikä, lisää tai parantaa kohteen ominaisuuksia, esimerkiksi ilmanvaihtoa ja/tai nostaa kohteen suhteellista laatutasoa olennaisesti alkuperäistä paremmaksi, esimerkiksi huoneiston tai rakennuksen laajennus-, muutos-, uudistus- ja muut vastaavat toimenpiteet. Vuosikorjaus taas pitää kohteen alkuperäisessä kunnossa.

9. Erillisasiat

9.1 Enonkosken kunnan markkinointi- ja viestintä

Kunnan uudet kotisivut julkaistu syksyllä 2020 ja kunnan matkailuun ja markkinointiin panostetaan mm. sähköisten välineiden avulla. Kunnan tulee olla jatkossakin aktiivinen viestijä sekä kuntalaisille, että kunnan ulkopuolelle.

9.2 Kehittämishankkeet

Palvelujen vaikuttavuuden ja tuottavuuden parantaminen ja näitä edistävä mm. sähköisten palvelujen parantaminen edellyttää jatkuvaa toiminnan kehittämistä. Innovaatiotoiminta ja kehittämishankkeet tulee kohdistaa huomioiden kuntastrategian painopistealueet. Kehittämishankkeilla tulee tähdätä toimintatapojen uudistamiseen ja toimivuuden parantamiseen sekä palvelujen uudistamiseen. Kokonaisuutena kehittämishankkeiden tulee tavoitella kunnan elinvoimaisuuden turvaamista taloudellisesti vastuullisella tavalla. Kehittämishankkeiden toteutukseen tulee ottaa mukaan yritykset, koulutusorganisaatiot ja kuntalaiset. Kehittämisessä tulee huomioida asiakas/käyttäjäkokemus.

Tulosalueiden omista EU-hankkeista aiheutuvat kaikki menot sisällytetään pääsääntöisesti ao. tulosalueen talousarvioon, myös se osuus, joka on tarkoitettu katettavaksi EU:lta, valtiolta tai muulta rahoittajalta saatavilla avustuksilla (bruttoperiaate). Talousarvioon sisällytetään vain ne hankkeet, joihin on jo saatu myönteinen päätös tai jotka ovat saadun ennakkotiedon mukaan odotettavissa.

Mikäli hankkeen kustannukset on sovittu maksettavaksi erillisestä keskitetystä hankemäärärahasta, ei hankkeen menoja ja tukiosuuksia tule budjetoida omaan talousarvioon.

9.3 Riskienhallinta

Tulosalueiden tulee ottaa huomioon kunnan merkittävimpien riskien arvioinnin tulokset ja ehdotetut riskienhallintakeinot vuoden 2024 talousarvion ja toiminnan suunnittelussa ja toimeenpanossa. Tulosalueiden tulee tunnistaa ja arvioida mahdolliset uudet, tavoitteisiin, palvelutuotantoon, muuhun toimintaan ja toimintaympäristön muutoksiin liittyvät merkittävimmät riskit ja epävarmuustekijät. Merkittävälle riskeille tulee esittää tärkeimmät riskienhallintakeinot.

9.4 Tietotekniikan kustannukset ja hankkeet

Tulosalueiden tulee varata tietohallintoon kohdentuvat ylläpidon ja kehittämisen määrärahat omaan talousarvioesitykseensä kokonaisuudessaan puitteissa.

10. Talousarvion laatimisen aikataulu

5.9.2023 kunnanhallitus hyväksyy talousarvion laadintaohjeet sekä vuoden 2024 talousarviota ja aikataulun

20.10.2023 lautakuntien talousarviot

27.10.2023 kunnanjohtajan talousarvioesitys

7.11.2023 kunnanhallituksen esitys veroprosenteista

14.11.2023 kunnanhallituksen/kunnanvaltuuston talousarvioseminaari ja kunnanvaltuuston päätös veroprosentista

28.11.2023 talousarvio hallituksen käsittely

18.12.2022 talousarvio valtuuston käsittely

LIITE Tuloslaskelma 2024 ja taloussuunnitelma 2025–2026

TALOUSARVIOARAAMI 2024

Tuloslaskelma €

28.8.2023

Tuloslaskelma 2024

910 Enonkoski

	TP2022	TA 2023	TOT 7/2023	TA2024 RAAMI	*TS2025	*TS2026
Toimintatuotot	2920108	2795359	1586265	2880000	2912000	2912000
Myyntituotot	1504242	1469043	701822	1500000	1500000	1500000
Maksutuotot	131208	103100	75678	130000	140000	140000
Tuet ja avustukset	161879	97500	113984	150000	160000	160000
Muut toimintatuotot	1122779	1125716	694781	1100000	1112000	1112000
Valmistus omaan käyttöön	9455	30000	12847	25000	25000	25000
Toimintakulut	-12886239	-7003826	-3775514	-7152000	-7241000	-7241000
Henkilöstökulut	-2687271	-2865127	-1685041	-2962000	-3051000	-3051000
Palkat ja palkkiot	-2089575	-2323611	-1366267	-2400000	-2472000	-2472000
Henkilösivukulut	-597695	-541516	-318774	-562000	-579000	-579000
Eläkekulut	-540571	-481099	-277919	-500000	-515000	-515000
Muut henkilösivukulut	-57124	-60417	-40854	-62000	-64000	-64000
Palvelujen ostot	-8397574	-2056828	-1010132	-2100000	-2100000	-2100000
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-860137	-989153	-526053	-990000	-990000	-990000
Avustukset	-287948	-292582	-157310	-300000	-300000	-300000
Muut toimintakulut	-653309	-800136	-396979	-800000	-800000	-800000
Toimintakate	-9956676	-4178467	-2176402	-4247000	-4304000	-4304000
Verotulot	5157243	2778000	1913114	2716000	2828000	2890000
Valtionosuudet	6039600	1880880	1092175	2028616	2050000	2050000
Rahoitustuotot ja -kulut	85907	119200	-45697	119200	119200	119200
Korkotuotot	19988	14000	2809	14000	14000	14000
Muut rahoitustuotot	97764	105500	16361	105500	105500	105500
Korkokulut	-963	-200	-521	-200	-200	-200
Muut rahoituskulut	-30883	-100	-64346	-100	-100	-100
Vuosikate	1326074	599613	783190	616816	693200	755200
Poistot ja arvonalentumiset	-545486	-585493	-316190	-585000	-600000	-600000
Suunnitelman muk. poistot	-545486	-585493	-316190	-585000	-600000	-600000
Tilikauden tulos	780587	14120	467000	31816	93200	155200
Tilikauden ylijäämä (alij.)	780587	14120	467000	31816	93200	155200

*TS2025 ja TS2026 alustavat arviot, ei tietoa esim. valtionosuuksista

